

BİR EVLİLİK VE AİLE HAYATI EĞİTİM PROGRAMININ EVLİ KADINLARDA EVLİLİK UYUMUNA VE AİLE SİSTEMİNE ETKİSİ*

Halil EKŞİ**

Zehra KAHRAMAN***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, aile eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisini incelemektir. Araştırmanın deney ve kontrol grubu toplam 20 kişiden oluşmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 20 kişi içerisinde yansız atamayla seçilen 10 kişi deney grubu, 10 kişi de kontrol grubunu oluşturmuştur. Araştırmada evli kadınların evlilik uyum düzeylerini belirlemek amacıyla Evlilik Uyum Ölçeği; aile sistemlerini değerlendirmek amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. 10 kişilik deney grubuna her biri 75 dakika süren 12 oturumluk aile eğitim programı toplam 7 haftada uygulanmıştır. Kontrol grubuna bu anlamda herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Uygulama ve verilerin toplanması aşamasından sonra, elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının uygulanan grup çalışması öncesinde ve sonrasında elde ettikleri puanlarının karşılaştırılması amacıyla, ölçeklerden elde edilen verilere Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Deney grubunun ve kontrol grubunun ön test ve son test verilerinin karşılaştırılması amacıyla, uygulama sonrası elde edilen puanlara Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaretlenmiş Sıra Sayıları Testi uygulanmıştır. Böylece denenceler doğrultusunda gruplar arasında farklılıkların olup olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen istatistik sonuçların manidarlığı 0.05 düzeyinde test edilmiştir. Yapılan araştırma sonrasında, uygulanan aile eğitim programı grup çalışmasının evlilik uyumunu ve aile sistemi içindeki duygusal tepki verebilme durumunu arttırmada etkili olduğu saptanmıştır. Ancak uygulanan eğitim programının aile sistemi içindeki problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonda etkili olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Aile, aile eğitimi, aile hayatı, evlilik, evlilik uyumu

---

* Bu çalışma, 12-14 Eylül 2012 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD

*** Uzman Psikolojik Danışman Davut Akidil İlkokulu Psikolojik Danışmanı

THE EFFECT OF A MARRIAGE AND FAMILY LIFE EDUCATION PROGRAM TO MARITAL ADJUSTMENT AND FAMILY SYSTEM FOR MARRIED WOMEN

SUMMARY

The aim of this study is to examine the effect of family education program to marital adjustment and family system for married women. The experimental and control groups of the study consist of a total of 20 people. Within these people who voluntarily agreed to participate in the study, randomly selected 10 people constitute the experimental group and the other 10 people constitute the control group. In the study, Marital Adjustment Scale was used to determine the marital adjustment levels of married women; Family Assessment Device was used to evaluate family systems of them. 12 sessions, each lasting 75 minutes, of family education program was applied to experimental group in a total of seven weeks. No application was made for control group in this sense. After the application and data collection phase, statistical analysis of the data was done. Mann-Whitney U test was used to analyse the data obtained from the scales to compare the scores of experimental and control groups that were obtained before and after the group work. In order to compare pre test and post test data of experimental and control groups, Wilcoxon signed-rank test was applied to the scores that were acquired after the application. In this manner, it was determined whether there are any differences between the groups according to the hypotheses. Significance level of statistical results was determined as 0.05. After the research, it was determined that family education program was effective in increasing marital adjustment and state of emotional reactivity in family system; but it was ineffective in problem solving, communication, roles, affective involvement, behaviour control and general function. Also some suggestions that may be useful for further studies were made in line with the findings.

Keywords: Family, family education, family life, marriage, marital adjustment.

Evlilik farklı toplumlarda iki farklı cinsin yaşamda ortak mücadele vermek adına bir araya gelerek bir sözleşme üzerine kurdukları birlik olarak tanımlanmaktadır. Evlilik her ne kadar bir erkek ve bir kadının yaşamı paylaşma adına yaptıkları ikili bir sözleşme gibi görünsün de yasalar, ahlaki normlar, dini kurallar ve toplumsal yapılar tarafından düzenlenir ve kontrol altında tutulur. Evlilik, “aile” kurumunun başlangıç noktası olarak aile içinde birçok toplumsal ve bireysel sorumluluğu da düzenler. Aile bir kurum, bir sosyal grup hatta bir sosyal alt sistem, evlilik ise kadın ve erkeğin yaşamı paylaşma adına yaptıkları bir sözleşmedir. Evlenme sonucunda oluşan ailede çiftler, evlenme akdinin öngördüğü sadakat ve birbirlerine destek sözü çerçevesinde yaşamın zor ve keyifli taraflarını paylaşarak yeni nesiller üretirler (Türküm, 2000).

Evliliğin gereği ve nedenleri düşünüldüğünde, evlilik yaşamının, iki kişinin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinim ve güdülerini doyumayı amaçladığı görülmektedir. Evliliğin temel işlevleri arasında biyolojik bir gereksinim olarak yer alan cinsel güdüyü doyumak, evliliğin en önemli görevlerinden birisidir. Evlilikte eşler sosyal gereksinim olarak birlikte güven içinde olma, korunma, dayanışma içinde olduklarını hissetme, geleceğe güvenle bakabilme, toplumda bir yer edinebilme, birbirlerinden onur ve kıvanç duyabilme gibi, bireylerin destek, korunma ve yaşam gereksinimlerini de doyurma olanağı bulurlar. Evlilikte birçok psikolojik ihtiyaç da duyurulmaktadır. Kadın ve erkeğin her ikisi de sevmek, beğenilmek isterler. İnsan için en önemli gereksinimlerden biri olan sevgi, özellikle evlilik ilişkileri içinde doyuma ulaşmakta, taraflar kendilerini eşlerine adamakta, acı ve tatlı yaşantılarını paylaşabilmekte ve birlikte olma hazzı duymaktadırlar (Özgüven, 2009). Kısaca, bir kadınla erkeğin yaşamlarını paylaşabilmeleri, karşılıklı ihtiyaçlarını giderebilmeleri, birbirlerinin gelişimine ve olgunlaşmasına katkı sağlayabilmeleri evlilik ve aile yaşantısının temelini oluşturur.

Aslında ailenin kültürden kültüre değişen çok çeşitli tanımları mevcut bulunmakla birlikte; aile, üyelerinin birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde buldukları ve birbirlerini sirküler şekilde etkiledikleri bir sistemdir. Yaygın olarak kabul edilen tanıma göre ise aile, *birbirleri arasında doğum, evlilik veya evlat edinme yoluyla akrabalık bağı bulunan, birbirlerine biyolojik veya psikolojik açıdan bağlı iki veya daha fazla kişinin aynı çatı altında bir arada olmasıyla oluşan birliktir* (Gladding, 2002).

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Ailedeki sıkıntılar topluma, toplumdaki sıkıntılar aileye yansır. Sağlıklı toplumu, sağlıklı aileler oluşturur. Ailenin sosyokültürel durumu, toplumun sosyokültürel durumunu belirler. Toplum ve aile sürekli iyi veya kötü etkileşim içerisinde. Ailenin toplumdaki yerini ve değerini, üstlenmiş olduğu sorumluluklar ve yerine getirdiği işlevler belirlemektedir (Ünlü,2007). Schwab’a (2000) göre ailenin en önemli görevleri, topluma kazandırılacak çocuklar yetiştirmek, aile üyelerinin birbirlerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılaması, değer inanç ve becerilerin yeni

kuşaklara aktarılması ve de evlilik yoluyla karı-kocanın cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (akt. Canel, 2007).

Anne babanın ve aile ortamının çocuğun ilk doğduğu andan itibaren devam eden süreç içerisinde çocuğa etkisi büyük olmaktadır. Anne babanın kişilik yapıları, eğitim durumları, meslekleri, zeka düzeyleri, bedensel ve ruhsal hastalıkları, psiko-sosyal durumları, sosyokültürel statüleri, yetiştirme tarzları ve kendi anne babalarından gördükleri muamele, çocuğa yaklaşım tarzları, çocuk için ayırdıkları zaman gibi durumlar, çocuğu birinci planda etkiler. İdeal davranış ve aile ortamı çocuğun sağlıklı bedensel ve ruhsal gelişmesini sağlayacaktır. Aksi takdirde aile fonksiyonelliğindeki arızalar çocuklarda ve aile bireylerinde psiko-sosyal rahatsızlıklar şeklinde kendini gösterebilecektir (Özguven, 2001). Bu araştırmanın amacı, evlilik kalitesini arttırmaya ve aile hayatındaki becerileri geliştirmeye yönelik hazırlanan bir grup çalışmasının, evli kadınların evlilik uyumunu ve ailedeki sağlıklı işlevlerini artırmada etkili olup olmadığının ortaya çıkarılmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Grup çalışması öncesinde, deney ve kontrol grupları arasındaki evlilik uyum düzeyleri ve aile sistemi değerlendirme puanları(problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Yapılan grup çalışması sonrasında, deney grubunun son test evlilik uyum puanları ile kontrol grubunun son test evlilik uyum puanları arasında, deney grubu lehine anlamlı bir fark var mıdır?

3. Yapılan grup çalışması sonrasında, deney grubunda bulunan üyelerin son test aile sistemini değerlendirme (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) puanları ile, kontrol grubunda bulunan üyelerin son test aile sistemini değerlendirme puanları arasında, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Yapılan grup çalışması sonrasında, deney grubunun ön test evlilik uyum puanlarıyla son test evlilik uyum puanları arasında, son test lehine anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Yapılan grup çalışması sonrasında, deney grubunun ön test aile sistemini değerlendirme (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) puanları ile son test aile sistemini değerlendirme puanları arasında, son test lehine anlamlı bir farklılık var mıdır?

6. Yapılan grup çalışması sonrasında, kontrol grubunun ön test evlilik uyum puanlarıyla son test evlilik uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7. Yapılan grup çalışması sonrasında, kontrol grubunun ön test aile sistemini değerlendirme (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) puanları ile son test aile sistemini değerlendirme puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Deneme modelleri, neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacıyla doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelleridir (Karasar, 2004). Uygulanan eğitim programının, evli kadınların evlilik uyumlarını ve aile sistemlerini ne yönde etkilediğini belirlemek amacıyla, “ön test-son test kontrol gruplu deneysel model” kullanılmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

İstanbul ili Ümraniye ilçesinde bir ilköğretim okulunda evlilik ve aile hayatıyla ilgili evli kadınlarla bir çalışma yapılacağı ilan edilmiştir. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 28 evli kadına Evlilik Uyum Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda Evlilik Uyum Ölçeğinden alınan puanlar yüksekten düşüğe doğru sıralanmıştır ve en yüksek puanı alan 20 kişi belirlenmiştir. Belirlenen 20 evli kadından en yüksek puanı alan iki kişi eşleştirilerek yansız atama (random) yöntemiyle biri deney, diğeri kontrol grubuna atanmıştır. Aynı işlem en yüksek puanı alan ikinci grup kadın için yapılmıştır ve bu işlem deney ve kontrol gruplarının her birinde 10’ar kişi oluncaya kadar devam etmiştir. Bu araştırma, deney grubunda 10, kontrol grubunda 10 olmak üzere toplam 20 evli kadın ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun demografik özelliklerine bakıldığında; çoğunluğu 30-40 yaş aralığında, 2 çocuk sahibi olan, kendilerini orta sosyo-ekonomik düzeyde algılayan ev hanımlarından oluştuğu belirlenmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Verilerin toplanmasında “Kişisel Bilgi Formu”, “Evlilik Uyum Ölçeği” ve “Aile Değerlendirme Ölçeği”nden yararlanılmıştır.

Araştırmada demografik özelliklerin belirlenmesi için araştırmacı tarafından hazırlanmış olan “ kişisel bilgi formu” kullanılacaktır. Ayrıca deney kontrol gruplarına eğitim programı öncesi ve sonrasında Locke ve Wallace’ın geliştirdiği, Kışlak (1995) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “evlilik uyum ölçeği ile Epstein, Bolwin ve Bishop tarafından geliştirilen, Bulut (1985) tarafından Türkçeye uyarlanan “Aile Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan, 13 sorudan oluşan bireylerin demografik özelliklerinin tarandığı bir anketir.

Evlilik Uyum Ölçeği (EUÖ)

Günümüze kadar pek çok araştırmada güvenilir ve geçerli kabul edilerek kullanılan, EUÖ, Locke ve Wallace (1959) tarafından, evlilik uyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiş, 15 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin orijinalinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapıldığı örneklem, birbirleriyle evli olmayan 118 evli erkek ve 118 evli kadından oluşmuştur. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Ancak test-tekrar test güvenilirliğine bakılmamıştır. Geçerlik ile ilgili olarak yapılan çalışmada, ölçeğin, uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak birbirinden ayırt ettiği anlaşılmıştır. Söz konusu çalışmada, klinik görüşmeler sonucu uyumsuz olarak belirlenen grubun sadece %17'si, uyumlu grubun ise %96'sı evlilik uyumunu ifade eden 100 ve üzeri puan almışlardır. Locke ve Wallace'ın geliştirdiği ölçekteki puanlar uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Bu durumda, en düşük uyumsuzluk puanı 2, en yüksek uyum puanı ise 158 olarak belirlenmiştir. Hunt 1987'de söz konusu puanlamayı basitleştirerek, toplam puanı 60'a indirmiş ve güvenilirlik çalışması sonucu Locke ve Wallace'ın orijinal testi ile aynı sonuçları elde etmiştir (kadınlar için $r=.92$, erkekler için $r=.94$). Basitleştirilmiş sistem şöyledir: 1. madde = 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 puan; 2 ile 9 arası maddeler = 5, 4, 3, 2, 1 puan; 10. madde = 0, 1, 2 puan; 11. madde = 3, 2, 1, 0 puan; 12. madde = anlaşmazlık 0 puan, dışarıda bir şeyler yapmak 1 puan, evde oturmak 2 puan; 13. madde = 0, 1, 2, 3 puan; 14. madde = 2, 1, 0 puan; 15. madde = 0, 1, 2, 2 puan

Evlilik Uyumu Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması: EUÖ, Kışlak (1995) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışması için EUÖ Kışlak (1995) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra çeviriler 5 uzman psikolog ve bir de yabancı dil uzmanı tarafından kontrol edilip düzeltilmiştir. Kışlak (1995) güvenilirlik ve geçerlik göstergelerinin elde edilmesi için yaptığı çalışmada farklı eğitim ve gelir düzeylerinden olan 31 evli kadın ($X=33$, $ranj=22-53$) ve 31 evli erkek ($X=34$, $ranj=24-47$) olmak üzere toplam 62 gönüllü denekle gerçekleştirmiştir. Çalışmada EUÖ'nün iki yarım güvenilirliği .67 ve iç tutarlık katsayısı .80 bulunmuştur. EUÖ'nün ölçüt geçerliğinin saptanmasında Aile Yapısını Değerlendirme Aracından (AYDA) yararlanılmıştır. EUÖ'den elde edilen toplam puanlar ile AYDA'dan elde edilen toplam puanlar arası korelasyon hesaplanmış ve bu değer .66 olarak bulunmuştur. EUÖ'nün geçerliğine bir kanıt olarak, kadınların ve erkeklerin EUÖ ve AYDA'daki toplam puanları arası korelasyona bakılmıştır. Geçerlik katsayısı kadınlar için .76, erkekler için .54 olarak bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda, ölçekten alınan puanlara bakılarak, uyumlu ve uyumsuz evli kişilerin ayırt edilmesini sağlayan puan değeri 43 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda, evli kişiler 43 ve üzeri puan almışlarsa evliliklerinde

uyumlu; 43 altında puan almışlarsa evliliklerinde uyumsuz olarak belirlenmişlerdir (Akt: Polat, 2006).

Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği, ailenin işlevlerinin sağlıklı / sağlıklı olarak belirlenmesi amacıyla Epstein, Bolwin ve Bishop tarafından geliştirilmiştir. Ölçek üzerinde 1968 yılında başlayan çalışmalar 1983 yılında mevcut formuna dönüştürülmüştür. Ölçeğin uyarlanması Bulut tarafından 1985 yılında tamamlanmıştır (Bulut, 1991).

Ölçeğin Güvenirliği: Ölçek iki hafta ara ile 45 kişilik gruba uygulanmış, iki uygulama sonucunda elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .66 ile .76 değerleri arasında bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları .72 ile .92 arasında değişmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik çalışması Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu öğrenci ve çalışanlarına (N=51) üç hafta ara ile iki kez uygulanmış, puanlar arasındaki ilişki Pearson-Momentler Çarpımı korelasyonu ile değerlendirilmiş, alt testlerden 62 ile .90 arasında değişen katsayılar elde edilmiştir (Öner, 1994).

Ölçeğin Geçerliliği: Ölçek normal aileler (N=208) ve psikiyatrik hastası olan ailelerden (N=98) birer kişiye uygulanmış, normal ailelerin; alt test puan ortalamaları, hasta ailelerin aldıkları puan ortalamalarından daha düşük ($P<.001$) düzeyde bulunmuştur. Bir başka çalışmada aile üyelerinin ADÖ puanları ile deneyimli bir terapistin klinik değerlendirmeleri karşılaştırılmıştır. Terapistin sağlıklı olarak değerlendirdiği ailelerin ADÖ ortalama puanları davranış kontrolü alt testi dışında yüksek (sağlıklı) çıkmış böylece yedi alt testten altısının psikiyatrik hastası olan ailelerle normal aileleri ayırt etmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik çalışmaları boşanma sürecinde (N=25) bulunan kadınlara ve normal evliliklerini sürdüren (N=25) çiftlerden birine uygulanarak yapılmıştır. Bu uygulama sonucunda ölçek puan ortalamaları arasındaki fark t testinde tüm alt testler için .001 ile .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçek ayrıca ruh hastası bulunan (N=190) ve bulunmayan (N=170) aile üyelerine uygulanmış, iki grup arasında her bir alt test için .001 ile .01 düzeyinde anlamlı farka rastlanmıştır (Öner, 1994).

Ölçeğin 60 maddesi ve 7 alt boyutu vardır. Bunlar, Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü, Genel İşlevler olarak adlandırılmıştır.

Ölçekte her madde için "hiç katılmıyorum", "biraz katılıyorum", "büyük ölçüde katılıyorum", ve "aynen katılıyorum" seçeneklerinden birinin cevaplanması gerekmektedir. Puanlama ise "hiç katılmıyorum" 4, "biraz katılıyorum" 3, "büyük ölçüde katılıyorum" 2, ve "aynen katılıyorum" seçeneğine 1 puan verilerek gerçekleştirilir. Ölçekte 35 tane tersine çevrilmiş madde vardır (Bulut, 1990).

Her alt boyuttan alınan toplam puanın yüksekliği, o işlev açısından sağlıksızlığın arttığını gösterir (Öner, 1994; Bulut, 1991). Her alt ölçek için hesaplanan puan aralıkları 4.00'e yaklaştıkça o işlev açısından sağlıksızlığın arttığı yönünde yorumlanmaktadır (Ağacık, 2007).

EĞİTİM PROGRAMININ UYGULANMASI

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü projesi kapsamında hazırlanan Aile Eğitim Programı'nın "Evlilik ve Aile Hayatı" modülünden 12 oturumluk Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programı uygulayıcı tarafından oluşturulmuştur. Oluşturulan program deney grubuna 7 hafta süreyle haftada iki oturum olmak üzere 75'er dakikalık grup çalışması şeklinde uygulanmıştır. Grup çalışması 18.02.2011 – 04.04.2011 tarihleri arasında okul konferans salonunda hazırlanan çalışma ortamında ikinci araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Deney ve kontrol gruplarındaki bayanlara, eğitim programından önce ve sonra uygulanan ölçekler puanlanacak, SPSS 13.0 kullanılarak istatistik çözümlenmeleri yapılacaktır. Ön test – son test sonuçları, Mann Whitney-u ve Wilcoxon Signed Ranks Test kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın amacına uygun olarak su istatistiksel çözümlenmeler gerçekleştirilmiştir:

1. Deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla, iki bağımsız grup arasındaki farkı test eden ve parametrik olmayan Mann-Withney U Testi kullanılmıştır.

2. Deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla, iki bağımsız grup arasındaki farkı test eden ve parametrik olmayan Mann-Withney U Testi kullanılmıştır.

3. Deney grubunun ön test ve son test puanları arasında bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla, iki bağımlı grup arasındaki farkı test eden Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaretlenmiş Sıra Sayıları Testi'nden faydalanılmıştır.

4. Kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla, iki bağımlı grup arasındaki farkı test eden Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaretlenmiş Sıra Sayıları Testi'nden faydalanılmıştır.

BULGULAR

Grup çalışması öncesinde, deney ve kontrol grupları arasındaki evlilik uyum düzeyleri ve aile sistemi değerlendirme puanları (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) açısından anlamlı bir farklılık var mıdır? Sorusuna cevap aranmış ve elde edilen bulgular Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Evlilik Uyum Ölçeği Ön Testinden Elde Edilen Verilerinin Mann-Whitney U Testi İle İncelenmesi

Evlilik Uyumu	Betimsel Değerler					
	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Deney	10	11,20	112,00	43,000	-,530	,596
Kontrol	10	9,80	98,00			
Toplam	20					

Tablo 1’de görüldüğü üzere evlilik uyumu ölçeği ön testinden alınan puanların deney ve kontrol grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda grupların sıralamalar ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z=-,530$; $p>.05$). Bu sonuçlara bakarak ön test “evlilik uyumu” puanları açısından deney ve kontrol gruplarının istatistiksel olarak denk gruplar oldukları söylenebilir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Aile Değerlendirme Ölçeği Ön Testinden Elde Edilen Verilerinin Mann-Whitney U Testi İle İncelenmesi

Aile Değerlendirme	Betimsel Değerler					
	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Deney	10	10,30	103,00	48,000	-,151	,880
Kontrol	10	10,70	107,00			
Toplam	20					

Tablo 2’de görüldüğü üzere aile değerlendirme ölçeği ön testinden alınan puanların deney ve kontrol grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda grupların sıralamalar ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z=-,151$; $p>.05$). Bu sonuçlara bakarak ön test “aile değerlendirme ölçeği” toplam puanları açısından deney ve kontrol gruplarının istatistiksel olarak denk gruplar oldukları söylenebilir. Aile değerlendirme ölçeğinin tüm alt testleri (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar) açısından da deney ve kontrol gruplarının çalışma öncesinde denk gruplar olduğu belirlenmiştir.

Grup çalışması sonrasında, deney ve kontrol grupları arasında evlilik uyum düzeyleri açısından, deney grubu lehine anlamlı bir fark var mıdır? Sorusuna cevap aranmış ve elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Evlilik Uyum Ölçeği Son testinden Elde Edilen Verilerinin Mann-Whitney U Testi İle İncelenmesi

Evlilik Uyumu	Betimsel Değerler					
	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Deney	10	14,35	143,50	11,500	-2,921	,003
Kontrol	10	6,65	66,50			
Toplam	20					

Tablo 3’te görüldüğü üzere evlilik uyumu ölçeği son testinden alınan puanların deney ve kontrol grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda grupların sıralamalar ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($z=-2,921$; $p<.01$). Ölçekten yüksek puan almanın evlilik uyumunda artış anlamına geldiği bilgisi göz önünde bulundurularak deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yapılan grup çalışmasının evlilik uyumunu arttırdığı söylenebilir.

Buna karşın yapılan grup çalışması sonrasında, deney grubunda bulunan üyelerin son test aile sistemini değerlendirme (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) puanları ile kontrol grubunda bulunan üyelerin son test aile sistemini değerlendirme puanları arasında anlamlı bir farklılık bulgusu belirlenmemiştir.

Grup çalışması sonrasında, deney grubunun ön test evlilik uyum puanlarıyla son test evlilik uyum puanları arasında, son test lehine anlamlı bir farklılık var mıdır? Sorusuna cevap aranmış ve elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Deney Grubunun Evlilik Uyum Ölçeğinden Elde Edilen Ön Test ve Son Test Verilerinin Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaretlenmiş Sıra Sayıları Testi İle İncelenmesi

Sıralar	N	S.O.	S.T.	z	p
Negatif sıralar	0	,00	,00		
Pozitif Sıralar	8	4,50	36,00	-2,524	,012
Eşit	2				
Toplam	10				

Tablo 4'te görüldüğü üzere, deney grubunun evlilik uyumu ölçeğinin ön test ve son testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonucunda deney öncesi ve deney sonrası puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($z=-2,524$; $p<.05$). Fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son test puanı lehinde olduğu görülmektedir. Yani yapılan grup çalışmasının evlilik uyumunu anlamlı biçimde artırdığı söylenebilir.

Grup çalışması sonrasında, deney grubunun ön test aile sistemini değerlendirme (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) puanları ile son test aile sistemini değerlendirme puanları arasında, son test lehine anlamlı bir farklılık var mıdır? Sorusuna cevap aranmış ve elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. DeneY Grubunun Aile Değerlendirme Ölçeği Dördüncü Alt Ölçeği “Duygusal Tepki Verebilme” Ölçümünden Elde Edilen Ön Test ve Son Test Verilerinin Wilcoxon Eşleştirilmiş Çiftler İşaretlenmiş Sıra Sayıları Testi İle İncelenmesi

Sıralar	N	S.O.	S.T.	z	p
Negatif sıralar	7	4,57	32,00		
Pozitif Sıralar	1	4,00	4,00	-1,975	,048
Eşit	2				
Toplam	10				

Tablo 5’te görüldüğü üzere, deneY grubunun aile değerlendirme ölçeğinin dördüncü alt ölçeği “duygusal tepki verebilme” ön test ve son testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonucunda deneY öncesi ve deneY sonrası puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($z=-1,975$; $p<.05$). Fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın negatif sıralar, yani ön test puanı lehinde olduğu görülmektedir. Aile Değerlendirme Ölçeğinden düşük puanlar almanın o işlev açısından işlevselliği arttırdığı anlamına geldiği dikkate alındığında, düzenlenen grup çalışmasının bireylerin aile içinde duygusal tepki verebilmelerine önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Buna karşın grup çalışması sonrasında, deneY grubunun aile değerlendirme ölçeğinin problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt ölçekleri ön test son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulgusu belirlenmemiştir.

Ayrıca yapılan grup çalışması sonrasında, kontrol grubunun ön test evlilik uyum puanlarıyla son test evlilik uyum puanları arasında ve ön test aile sistemini değerlendirme (problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler) puanları ile son test aile sistemini değerlendirme puanları arasında anlamlı bir farklılık bulgusu belirlenmemiştir.

TARTIŞMA

Yapılan grup çalışmasından önce deney ve kontrol gruplarının Evlilik Uyum Ölçeği'nin ölçtüğü evlilik uyum düzeyleri ile Aile Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açısından birbirine denk olup olmadığı araştırılmış ve her iki grubunda bu değişkenler açısından birbirine denk olduğu görülmüştür.

Yapılan grup çalışması sonrasında deney ve kontrol gruplarının Evlilik Uyum Ölçeği'nin ölçtüğü evlilik uyum düzeyleri açısından farklılıkları incelendiğinde; elde edilen bulgular yapılan grup çalışmasının deney grubunun evlilik uyumunu arttırmasında önemli bir değişiklik meydana getirdiğini göstermektedir.

Literatürde evlilik ilişkisini geliştirmek üzere tasarlanan programların evlilik uyumunu arttırmak konusunda başarılı olabildiklerine dair çeşitli araştırma sonuçları mevcuttur. Crew'un 1983 yılında gerçekleştirdiği araştırması, yetişkin öğrenmesine uygun olarak tasarlanan bir modelin evlilik ilişkisini geliştirme açısından etkili olduğunu doğrulamaktadır. Montag'ın 1993 yılında gerçekleştirdiği araştırmasında da uzlaşma ve iletişim becerileri eğitimlerine ve problem çözme tekniklerine yer verilmiştir ve gerçekleştirilen grup çalışmasının, ilişki doyumunu arttırmak üzerinde etkili olduğu bildirilmektedir. Ayrıca çiftlerin evlilik uyumsuzluklarında da bir azalma tespit edilmiştir (Akt: Canel, 2007).

Grup çalışması sonrasında deney ve kontrol gruplarının Aile Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açısından farklılıkları incelendiğinde; elde edilen bulgular yapılan grup çalışmasının deney grubunun bu becerilerinin arttırmasında önemli bir değişiklik meydana getirmediğini göstermektedir.

TUİK verilerine göre ilk beş yılda boşanma sayıları yılda ortalama 2082 iken; altı yıldan uzun evliliklerde boşanma sayısı yılda ortalama 4879'dur. Bu veriler evlilik süresi uzadıkça genel işlevler faktörünün kötüleştiğini gösterir.

Aile yaşam döngüsü göz önüne alındığında ailenin yaşam boyu karşılaştığı güçlükler (çocuk sahibi olma, ergenlik sorunları vs.) iletişim sorunu yaşayan ailelerde sorunlarla baş edememeye ve dengeyi yeniden sağlayamamaya neden olmaktadır. Bu şekilde oluşan sağlıksız aile dinamikleri yıllar geçtikçe o ailenin tarzı haline gelmekte, düzeltme çabaları da daha uzun süreç gerektirmektedir (İnci,2008).

Bu bilgi doğrultusunda çalışma grubumuzda bulunan bireylerin toplam evlilik yıllarının ortalama beş yılın üzerinde olduğu düşünüldüğünde; evlilik yılının beş yılın üzerinde olmasının ailenin genel işlevlerini olumsuz etkilediği ve yapılan grup çalışması süresinin aile içinde oluşmuş sağlıksız işlevleri düzeltmek için yeterli olmadığı söylenebilir.

Çalışma grubundaki bireylerin çoğunluğunun ilköğretim mezunu olması ve 15-20 arasında evlilik yapmış olmaları göz önünde bulundurulduğunda; aile içindeki genel işlevleri düzenlemede yeterli olgunluğa ve bilgiye sahip olamadıkları düşünülebilir. Çünkü toplumu oluşturan en küçük birim olan ailenin oluşumunu ve sağlıklı şekilde sürdürülmesini etkileyen faktörler vardır. Bu faktörlerden biri; temel eğitim düzeyinin yükselmesidir. Kadın ve erkeğin işlevlerini yapabilmesi için birçok alanda bilgi birikimine sahip olması gerekir (Tezel ve Özbey, 2007). Sağlıklı aile ve toplum için diğer önemli faktörlerden biri ise evlilik yaşıdır. Aileyi kuracak olan kadın ve erkeğin, bu birlikteliğe karar verirken ve başlarken yeterli olgunluk düzeyinde olmaları önemlidir. Yeterli olgunluk düzeyinde anlatılmak istenen: kendini tanıyan, otonomisini kazanmış, evleneceği kişiyi kendisinin seçebileceği düzeyde olmasıdır (Ekşi, 2005).

Çalışma grubundaki bireylerin gelir düzeylerini nasıl algıladıklarına bakıldığında orta düzeyde algılayanların sayısının çoğunlukta olduğu ve ailede sadece bir kişinin (çoğunlukla erkekler) çalıştığı göze çarpmaktadır. Bu bilgiden hareketle ailelerin maddi imkânlar konusunda çok rahat olmadıkları söylenebilir. Literatüre baktığımızda 520 aile üyesi ile yapılan bir araştırmada ekonomik düzeyi düşük ailelerin ekonomik düzeyi yüksek ailelere göre aile fonksiyonları daha sağlıksız bulunmuştur (Nazlı,2001). İnci (2008) tarafından yapılan çalışmada ise; gelir düzeyi ile aile içi roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü, genel işlevler puanı ve toplam puan arasında negatif korelasyon görülmüştür. Bu da gelir düzeyi kötüleştikçe aile içi fonksiyonların olumsuz yönde etkilendiğini göstermektedir.

Deney grubunun yapılan grup çalışması öncesi ve sonrasında Evlilik Uyum Ölçeği'nin ölçtüğü evlilik uyum düzeyleri açısından farklılıkları incelendiğinde; elde edilen bulgular istatistiksel olarak son test lehine çıkmıştır. Dolayısıyla bu sonuç, yapılan grup çalışmasının evlilik uyumunun artmasında önemli bir değişiklik meydana getirdiğini göstermektedir.

Ülkemizde bu araştırma öncesinde gerçekleştirilmiş, evlilik doyumu ve uyumunu arttırmaya yönelik olarak tasarlanmış az sayıda grup çalışması bulunmaktadır. Araştırmalardan bir tanesi, Sardoğan ve Karahan (2005) tarafından gerçekleştirilen 10 oturumluk *İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı*'dır. Araştırmada *İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı*'nın, evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerindeki etkisinin incelendiği görülmektedir. Araştırma bulguları programa katılan evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinin, programa katılmayan bireylerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç itibarıyla *İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı*'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Ülkemizde gerçekleştirilen az sayıda evlilik grup çalışmasından biri olan Aydemir-Sevim'in (1996) Transaksiyonel Analiz'e dayalı olarak oluşturduğu eğitim programında ise, oluşturulan programın, eşlerin çatışma düzeyleri, evlik doyumları ve ego durumları

üzerine etkisi incelenmiştir. Evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin evlilik ve ego doyumları üzerinde anlamlı bir değişiklik oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırmanın genel amacını oluşturan evlilikten elde edilen psikolojik doyumun artırılmasına yönelik olarak kurgulanan grup çalışması, iletişim, çatışma ve stres yönetimi, problem çözme gibi çok boyutlu bir perspektiften ele alınarak tasarlanmış, tek bir kurama veya ekole bağlı kalınmaksızın eklektik bir perspektiften tasarlanmıştır. Bu durumun grup çalışmasının etkililiğini arttırdığı düşünülebilir.

Kalkan (2002)'in yaptığı çalışmada, evlilik ilişkisini geliştirme programının evli çiftlerin evlilik uyum düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonunda evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğu bulunmuştur.

Hickmon, Protinsky ve Singh (1997)'in yaptıkları çalışmada evli çiftlerin ilişkilerindeki yakınlığı artırmada iki farklı evlilik ilişkisini geliştirme programının etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bulgular her iki deney grubunun da evlilik geliştirmede anlamlı düzeyde etkili olduğunu göstermektedir (Akt: Kalkan ve Ersanlı, 2008).

Deney grubunun yapılan grup çalışması öncesi ve sonrasında Aile Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açısından farklılıkları incelendiğinde; yapılan grup çalışmasının problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar becerilerinde önemli bir değişiklik meydana getirmediğini; duygusal tepki verebilme becerisinde ise istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak yapılan grup çalışmasının aile içinde yaşanan olaylara uygun duygusal tepkinin verilmesinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

Kontrol grubunun yapılan grup çalışması öncesi ve sonrasında Evlilik Uyum Ölçeği'nin ölçtüğü evlilik uyum düzeyleri ile Aile Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açısından birbirine denk olup olmadığı araştırılmış ve elde edilen bulgular kontrol grubunun deney öncesi ve sonrası anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

KAYNAKLAR

- Ağacık, N. (2007). *Annenin aile işlevselliği algısına yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Aydemir-Sevim, S. (1996) *Transaksiyonel analize dayalı bir eğitim programının evli çiftlerin ego durumları ve evlilik yaşamlarına ilişkin bazı değişkenler etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bulut, I. (1991),*Parçalanmış aileden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma*, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Canel, N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe hazırlık aşamasındaki karı-koca adaylarının evlilik ve anne-baba olma üzerine düşünceleri. *Aile Ve Toplum Dergisi*,2 (8), 75-85.
- Ersanlı, K. Ve Kalkan, M. (2008).*Evlilik ilişkisini geliştirme kuram ve uygulama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gladding, S. (2002) *Familytherapy: History, theoryandpractice*. Pearson Education,Inc., Merrill PrenticeHall: New Jersey.
- İnci, H. (2008). *Meslek gruplarına göre aile içi fonksiyonların araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Karasar, N. (2004) *Bilimsel araştırma yöntemi*. (4. Baskı), 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.: Ankara.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışması* (2. Baskı).Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Öner, N. (1994). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler*. Bogaziçi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Özgülven, İ.E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgülven, İ.E. (2009) *Evlilik ve aile terapisi*. PDREM Yayınları: Ankara.
- Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkinin değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi sosyal Bilimler enstitüsü, Ankara.

- Sardoğan, M. Ve Karahan, F. (2005). Evli bireylere yönelik bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının evli bireylerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. *Ankara niversitesi eğitim bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (2), 89-102.
- Tezel şahin, F. ve zbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına nişin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum Dergisi*, 3 (12), 7-13.
- Türküm, S. (2000). *Anne baba eğitimi*. TC Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- nl, S. (2007). *Aile yapısı ve ilişkileri*. TC Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.